

Gašper Šmid, Uprava Dravske banovine 1929-1941, Arhiv Republike Slovenije, 2003., 148 str.

Knjiga *Uprava Dravske banovine 1929-1941*, nastala je u izdanju Arhiva Republike Slovenije u Ljubljani 2003. godine, a temeljem magistarskoga rada *Upravni organi Dravske banovine 1929-1941*. G. Šmid završio je poslijediplomski studij na Filozofskom fakultetu u Ljubljani 18. travnja 2001.

Djelo *Uprava Dravske banovine 1929-1941*, sastoji se od četiriju cjelina: *Organizacija državne uprave, Dravska banovina, Kraljevska banska uprava Dravske banovine* i *Banovina Slovenija*, te dvaju priloga: Prilog 1 – *Uredba o banovini Sloveniji* i Prilog 2 – *Popis fascikala Banovine Slovenije*.

U knjizi je obuhvaćeno razdoblje banske uprave kao državne uprave na slovenskom teritoriju u okviru Kraljevine Jugoslavije, sa svim svojim ovlastima, namještenicima kraljevske banske uprave i nastojanjima započetim u zadnjem tromjesečju 1939 da se uspostavi Banovina Slovenija.

Rabljena je literatura toga vremena, arhivsko gradivo (AS 77, Banski svet Dravske banovine 1929–1941, AS 133, Okrajno glavarstvo Ljubljana okolica 1849–1945., AS 584, Jugoslavanski poslanski klub na Dunaju 1917–1918., AS 56, Komisija za agrarne operacije 1889–1945. i AS 954, Osebni fond Marko Natlačen), razni priručnici kao što su Enciklopedija Slovenije, Kronika 20. stoljeća, Slovenska kronika 20. stoljeća, Vodič arhiva Slovenije i Vodič fondova i zbirka Arhiva Republike Slovenije, potom tiskani izvori poput Službenog lista, Službenih novina, novina Slovenec i Jutro te, naravno, i novija literatura.

U prvom poglavlju knjige dan je kratki povijesni prikaz položaja Slovenaca u posljednjoj godini postojanja Austro-Ugarske Monarhije, u novoj nezavisnoj Državi Slovenaca, Hrvata i Srba, gdje su Slovenci po prvi puta dokazali svoje državničko umijeće, podređeni položaj Slovenaca u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca i njihovu borbu za barem nekakvu neovisnost unutar nje, do njezina pada 1941. i par dana nakon toga. Prikazan je i opći pregled državne upravne strukture na najvišoj razini - u ministarstvima u Beogradu, zatim na nižoj upravnoj razini - na razini banovine te na najnižoj razini - kotarske vlasti. Ovo poglavlje također uključuje i upravni odbor koji je upravljao cijelim državnim teritorijem i raznim institucijama i poduzećima isključenim iz kotarskih upravnih odbora i podređenim izravno banskoj upravi. Za vrijeme Kraljevine Jugoslavije, od 1929. do 1941., područje današnje Slovenije, osim Primorske koja je pripadala Italiji, bilo je ujedinjeno u jednu upravnu jedinicu – Dravsku banovinu. U početku je bilo manjih odstupanja na južnoj granici. Stoga, prvi dio uključuje osnovne statističke podatke poput osnutka, teritorijalnog opsega i osnovnih obilježja.

Drugi dio knjige temelji se na arhivskom gradivu, na osnovi fonda AS 77, BANSKO VIJEĆE Dravske banovine, 1930-1941. Struktura namještenika Kraljevske banske uprave Dravske banovine rekonstruirana je preko zapisa sa sjednica, izvješća, prijedloga, rezolucija, okružnica i drugih materijala. Do sada nikad nije bila sustavno prikazana. Nakon provjere arhivskog gradiva ustanovljen je identitet svih banova, kao i dva podbana (zamjenika) i direktora odjela. Međutim, nije potpun popis voditelja referentnih odjela i sektora koji su funkcionirali unutar odjela. Razlog je tomu postojanje "važnih i manje

važnih" referentnih odjela i sektora koji se nisu čak ni spominjali u gradivu. Podatci o banovima i podbanovima naknadno su dopunjeni literaturom, što je također navedeno, dok su podatci o direktorima i voditeljima referentnih odjela i sektora provjereni u literaturi koja se navodi u bilješkama. Struktura namještenika vodećih zaposlenika u banskoj upravi prikazana je na kraju popisa vodećih banskih zaposlenika.

Ostatak knjige sastavljen je uporabom arhivskih izvora, koji dosad nisu bili poznati slovenskoj historiografiji, odnosno fond AS 133, Okrajno glavarstvo Ljubljana okolica (Uprava okruga okolice Ljubljane). Među gradivom je i fascikl 235, koji bi se mogao nazvati konvolut, jer su u njemu sabrani svi sačuvani poslovi vezani za Banovinu Slovenije. Ovaj izraz se rabi unatoč tomu što Banovina Slovenija nikad nije postojala kao upravna cjelina jer je sadržaj fascikla tako označen na etiketi (pločici), ili drugim riječima – to je bio radni naziv za banovinu koja se osnivala. U prije spomenutom arhivskom gradivu sačuvane su posebne skice odredaba koje su napravljene na temelju hrvatskih spisa. Većina njih nije datirana. Sačuvana su i neka dodatna pisma koja čak sadržavaju neke datirane skice. Stoga je moguće zaključiti da se materijal prikupljao od rujna 1939. nadalje. To je vidljivo i iz banova pisma (civilni upravitelj), dr. Marka Natlačena, od 26. siječnja 1940. u kojem izvješćuje direktora odjela II dr. Josipa Hubada o već pripremljenim planovima i odredbama za osnivanje Banovine Slovenije, o organizacijskoj strukturi banske vlasti, banskoj skupštini, izborničkom i radnom uređenju (odredbama), upravnom sudu, proračunu banovine, računovodstvu, računovodstvenom sudu i odvjetništvu banovine. Prema njegovu mišljenju svi bi planovi trebali biti – ako je moguće – slični s hrvatskim planovima. Ukoliko slovenske okolnosti iziskuju tekstove koji ne postoje u hrvatskom uzorku ili ukoliko je nužno odstupati od hrvatskoga teksta, planovi se trebaju sastaviti u Upravnom odjelu Kraljevske banske uprave u suradnji sa stručnim zastupnicima.

Nakon sporazuma između kraljevskoga regenta i predsjednika Dragiše Cvetkovića, doktora Vladimira Mačeka kao predsjednika Hrvatske seljačke stranke s članovima Slovenske narodne stranke, Jugoslavenske muslimanske organizacije, Seljačke demokratske koalicije i Nezavisnih demokrata osnovana je Banovina Hrvatska 26. kolovoza 1939. Tim sporazumom Hrvatska je donekle dobila autonomiju u granicama Kraljevine Jugoslavije, a Slovenija je željela isto. Započele su pripreme za status Banovine Slovenije, slične onima iz dokumenata o osnutku Banovine Hrvatske. Već 10. rujna 1939. na sjednici odbora banovine Jugoslavenske radikalne zajednice donesene su odluke o potrebnim mjerama za prijenos državne ovlasti na Dravsku banovinu, a 14. rujna osnovano je posebno povjerenstvo u centralnoj vladi u Beogradu.

Radi lakšeg razumijevanja problema prikazan je pregled osnovnih karakteristika Odredaba Banovine Hrvatske u usporedbi s grubom skicom Odredaba Banovine Slovenije, javno mišljenje, rezimirano iz novina te očekivanja i zahtjevi Slovenaca za autonomijom i ovlašću.

Radi boljega predstavljanja do sada nepoznatog arhivskog materijala dana su i dva priloga. Prilog 1 predstavlja Odredbe Banovine Slovenije uključujući 16 članaka. Prilog 2 detaljan je popis pisama, grubih planova odredaba o prijenosu raznih poslova, izborničkom i radnom poretku u skupštini banovine, odredbe za socijalno osiguranje te grana zakonske ovlasti u Banovini Sloveniji.

Na kraju bih željela istaknuti da navedena knjiga može poslužiti kao koristan i kvalitetan priručnik za arhiviste i istraživače, ali i sve ostale koji će se baviti istraživanjem položaja Slovenaca u okviru Kraljevine Jugoslavije s posebnim naglaskom na upravnu problematiku.

Edita Francišković